

Martina Čelhar, Mato Ilkić

Nalazi hispanskoga novca s istočne jadranske obale i iz njezina zaleđa

Finds of Hispanian coins on the eastern Adriatic coast and its hinterland

Martina Čelhar
Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
23 000 Zadar
celhar.martina@gmail.com

Martina Čelhar
University of Zadar
Archaeology Department
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
23 000 Zadar
celhar.martina@gmail.com

Mato Ilkić
Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
23 000 Zadar
milkić@unizd.hr

Mato Ilkić
University of Zadar
Archaeology Department
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
23 000 Zadar
milkić@unizd.hr

UDK: 904:737](497.5)(210.5)“652”
Izvorni znanstveni članak
Priljeno: 30. 7. 2019.
Prihvaćeno: 8. 8. 2019.

UDC: 904:737](497.5)(210.5)“652”
Original scientific paper
Received: 30 July 2019
Accepted: 8 August 2019

Sažetak

Rad tematizira nalaze hispanskoga novca iz predcarskog razdoblja s područja istočne jadranske obale i njezina dubljeg zaleđa. Ta numizmatička građa otkrivena je pojedinačno i u sklopu ostava tzv. mazinskoga tipa. Poznato je 28 komada, od kojih većina do sada nije bila publicirana. Najviše ih je kovano u Kastuloni.

Abstract

This paper deals with the finds of Hispanian coins of the pre-imperial period from the territory of the eastern Adriatic coast and its deeper hinterland. These numismatic materials were discovered individually and as parts of so-called Mazin-type hoards. A total of 28 specimens are known, of which most have thus

S tri primjerka zastupljen je novac Obulkone. Slijede još pojedinačni nalazi iz tri hispanska grada. To su: *Emporiae*, *Kelse* i *Sekobirikes*. Ta regionalna numizmatička građa podrijetlom iz zapadnoga Sredozemlja otkrivena je kao izolirana pojava na 15 lokaliteta, i to uglavnom u Japodiji i Liburniji. Iz srednje Dalmacije potječe samo jedan primjerak. Nađen je u arheološkim istraživanjima na području Resnika nedaleko od Splita.

Ključne riječi: hispanski novac, Castulo, Obulco, Emporiae, Kelse, Sekobirikes, istočna obala Jadrana, Liburnija, Japodija

far not been published. Most were minted in Castulo. Three are Obulco coins. They are followed by finds from three Hispanian cities. These are: *Emporiae*, *Kelse* and *Sekobirikes*. These regional numismatic materials originally from the western Mediterranean were found at 15 different sites as an isolated phenomenon, generally in Iapodia and Liburnia. Only a single example came from central Dalmatia. It was found during archaeological excavations in the territory of Resnik, near Split.

Key words: Hispanian coins, Castulo, Obulco, Emporiae, Kelse, Sekobirikes, eastern Adriatic coast, Liburnia, Iapodia

U posljednjih desetak godina uložen je golem napor u prikupljanju podataka o nalazima predcarske numizmatičke građe s istočne jadranske obale i njezina dubljeg zaleđa.

Takvih informacija dobiveno je osobito puno iz sjeverne Dalmacije i jugoistočne Like. Jedan od glavnih ciljeva tog zahtjevnog istraživanja bio je vezan uz problematiku utvrđivanja strukture monetarnih sustava čiji je novac bio postupno prihvaćen kao platežno sredstvo tijekom mlađega željeznog doba. Utvrđeno je, među inim, da sastav novčanih emisija, i to u razdoblju od približno druge polovice 3. pa do početka 1. stoljeća prije Krista, nije isti kod svih zajednica s tog područja. Izdvajaju se Liburni i Japodi, koji su objedinjeni istim monetarnim obrascem. Obilježava ih uporaba goleme količine sjevernoafričkog novca, koji je rijedak kod njihovih susjeda.¹ Uglavnom su to kasne novčane emisije Kartage te Numidije, a manjim dijelom i emisije Ptolemejevića. No do Liburnije i Japodije dospjelo je ponešto novca i iz zapadnog Sredozemlja, koji je iznimno rijedak ili ga za sada uopće nema u njihovu okruženju. To su novčane emisije nekoliko gradova iz Hispanije.

Do sada je bilo poznato 13 hispanikih primjeraka,² većinom s japodskoga područja, i to uglavnom iz ostava. Svi nalazi su slučajni. Prvi podatak o jednom takvom novcu objavljen je koncem 19. stoljeća. Otkriven je na Vrankamenu kod Bosanske Krupe, a kovani je u *Emporiae*.³ Oko sto godina kasnije publicirana su dva primjerka novca grada Obulkone (*Obulco*). Prvi je iz Štikade kod Gračaca (kat. br. 20, T. II. 8),⁴ a drugi s nepoznatog nalazišta u Hrvatskoj (kat. br. 21, T. II. 9).⁵ Tada su također doneseni podaci i o nešto brojnijim primjercima iz grada Kastulone (*Castulo*).

Over the past roughly ten years, immense effort has been invested in gathering data on the pre-imperial numismatic finds from the eastern Adriatic coast and its deeper hinterland. A considerable amount of such information was obtained from northern Dalmatia and south-eastern Lika. One of the primary objectives of this demanding research is associated with the problem of ascertaining the structure of monetary systems whose currency was gradually accepted as the means of payment during the younger Iron Age. It has been established, among other things, that the composition of the monetary issues during the period from roughly the latter half of the 3rd to the 1st century BC was not the same in all communities from this area. The Liburnians and Iapodes, who shared the same monetary model, stand out. They are characterized by the use of enormous quantities of North African coins, which were rare among their neighbours.¹ Generally these are later monetary issues of Carthage and Numidia, and issues of the Ptolemies to a lesser extent. However, some coins from the western Mediterranean, which are extremely rare or not found thus far in their surroundings, also made their way to Liburnia and Iapodia. These are the monetary issues of several cities from Hispania.

Thus far, 13 Hispanian examples had been known,² mostly from Iapode territory, and mainly from hoards, all were chance finds. The initial data on one such coin of this type were published at the end of the 19th century. It was discovered in Vrankamen near Bosanska Krupa, and it was minted in *Emporiae*.³ Roughly one hundred years later, two examples of coins from the city of Obulco were published. The first was from Štikada, near Gračac (cat. no. 20, Pl. II. 8),⁴ and the

1 Ukratko o tome vidjeti u: Ilkić 2018, str. 60-61 i osobito bilješka 3.

2 Deset ih je objavljeno s fotografijama. Jedan je opisan, ali nije ilustriran. Dva su samo spomenuta. Dopuštenje za objavu primjeraka hispanikoga novca iz muzejskih zbirki dobili smo od ravnatelja Arheološkog muzeja u Zagrebu Sanjina Mihelića, ravnateljice Muzeja Like u Gospiću Tatjane Kolak, ravnatelja Arheološkog muzeja u Zadru Jakova Vučića i ravnatelja Muzeja Kašte-
la, Ivana Šute, na čemu im zahvaljujemo, kao i Ivanu Mirniku, Miroslavu Nađu i Tomislavu Biliću na pomoći oko teško dostupne literature. Podatak o točnom smještaju lokaliteta Vrankamen dobili smo od Elmedine Kavazović i načelnika Općine Bosanska Krupa Armina Halitovića te im na toj darovanoj dobroti najljepše zahvaljujemo, kao i Anamariji Kurilić na nizu korisnih savjeta.

3 Truhelka 1889, str. 43.

4 Mirnik 1983, str. 153-154, 167, T. II. 4.

5 Mirnik 1987a, str. 383.

1 On this in brief, see: Ilkić 2018, pp. 60-61, particularly note 3.

2 Ten are published with photographs. One is described, but not illustrated. Two are only mentioned. We obtained permission to publish the examples of Hispanian coins from museum collections from the director of the Archaeological Museum in Zagreb, Sanjin Mihelić, the director of the Museum of Lika in Gospić, Tatjana Kolak, the director of the Archaeological Museum in Zadar, Jakov Vučić and the director of the Museum of Kašte-
le, Ivan Šute, for which we are grateful. Thanks also go to Ivan Mirnik, Miroslav Nađ and Tomislav Bilić for their assistance with literature otherwise difficult to access. The information on the exact location of the Vrankamen site was provided by Elmedina Kavazović and the chief official of the Bosanska Krupa Municipality, Armin Halitović, so we would like to express our warmest gratitude for their kindness, and to Anamarija Kurilić for a great deal of useful advice.

3 Truhelka 1889, p. 43.

4 Mirnik 1983, pp. 153-154, 167, Pl. II. 4.

Sl. 1. Jerebinjak (Alveria) kod Brguda
Fig. 1. Jerebinjak (Alveria) at Brgud

Po tri su nađena u Gračacu (kat. br. 3-5, T. I. 3-5)⁶ i Bosanskoj Krupi,⁷ a jedan je iz Prozora (kat. br. 18, T. II. 6).⁸ U posljednjem desetljeću objavljeni su i prvi nalazi takvoga novca iz Liburnije. To su pojedinačni komadi s Dračevca kod Jasenica (kat. br. 2, T. I. 2),⁹ Jerebinjaka, oko 10 km istočno od Benkovca (sl. 1, kat. br. 16, T. II. 4)¹⁰ te iz Zelengrada, oko 8 km jugoistočno od Obrovca (sl. 2, kat. br. 19, T. II. 7).¹¹ Ipak, to nije sve.

U novije vrijeme dokumentirano je još 15 primjeka hispanskog novca.¹² Na Lergovoj gradini (sl. 3), i to u zapadnom dijelu tog liburnskoga lokaliteta kod Slivnice Gornje, na površini je nađen primjerak novca iz grada Kastulone (kat. br. 17, T. II. 5).¹³ Novac iz te hispanske kovnice otkriven je i na nizu japodskih nalazišta.¹⁴ Najviše, njih osam, potječe s Gradine,¹⁵ uz jugoistočni rub Gubavčeva polja, oko 9 km sjeveroistočno od Gračaca (sl. 4, kat. br. 8-15, T. I. 8-12, T. II. 1-3). Slijede pojedinačni primjerci s Burzine glavice

Sl. 2. Zelengrad nedaleko od Obrovca
Fig. 2. Zelengrad near Obrovac

second is from an unidentified findspot in Croatia (cat. no. 21, Pl. II. 9).⁵ At the time, data were also presented on somewhat more numerous examples from the city of Castulo. Three each were found in Gračac (cat. no. 3-5, Pl. I. 3-5)⁶ and Bosanska Krupa,⁷ and one was from Prozor (cat. no. 18, Pl. II. 6).⁸ Over the past decade, the first finds of such coins from Liburnia have also been published. These are individual coins from Dračevac, near Jasenica (cat. no. 2, Pl. I. 2),⁹ Jerebinjak, approximately 10 km east of Benkovac (Fig. 1, cat. no. 16, Pl. II. 4)¹⁰ and Zelengrad, approximately 8 km south-east of Obrovac (Fig. 2, cat. no. 19, Pl. II. 7).¹¹ But this is not all.

More recently, an additional 15 Hispanian coins have been documented.¹² At the hillfort called Lergova gradina (Fig. 3), in the western section of this Liburnian site at Slivnica Gornja, a coin from the city of Castulo was found on the surface (cat. no. 17, Pl. II. 5).¹³ Coins from this Hispanian mint were also

6 Mirnik 1987b, str. 50-51, 57, 63-64, kat. br. 368-370.

7 Mirnik, 1993, str. 114-115, T. II. 1-3.

8 Mirnik 1987a, str. 385.

9 Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, str. 98-100, 111, T. 1. 1.

10 Ilkić, Čerina, Čerina 2014, str. 66, kat. br. 2.

11 Ilkić, Čerina, Čerina 2014, str. 66, kat. br. 3.

12 Ovaj dosad neobjavljen hispanski novac ukratko je prikazan na međunarodnom arheološkom kongresu koji je održan u Barceloni od 5. do 8. rujna 2018. Sažetak o tome vidjeti u: Čelhar, Ilkić 2018, str. 118.

13 Dobrotom Pere Kožula taj je novac darovan Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru.

14 Većina ovih numizmatičkih nalaza (kat. br. 6-15) darovana je muzejskim zbirakama u Zadru i Gospiću.

15 Vrlo je moguće da su barem neki od njih nađeni u sklopu ostava.

5 Mirnik 1987a, p. 383.

6 Mirnik 1987b, pp. 50-51, 57, 63-64, cat. nos. 368-370.

7 Mirnik, 1993, pp. 114-115, Pl. II. 1-3.

8 Mirnik 1987a, p. 385.

9 Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, pp. 98-100, 111, Pl. 1. 1.

10 Ilkić, Čerina, Čerina 2014, p. 66, cat. no. 2.

11 Ilkić, Čerina, Čerina 2014, p. 66, cat. no. 3.

12 This thus far unpublished Hispanian coin was briefly presented at an international archaeological congress held in Barcelona on 5-8 September 2018. For a summary of this, see: Čelhar, Ilkić 2018, p. 118.

13 Through the kindness of Pero Kožul, this coin was donated to the Archaeology Department of the University of Zadar.

Sl. 3. Lergova gradina iznad Slivnice Gornje
Fig. 3. Lergova gradina above Slivnica Gornja

Sl. 4. Gradina u Gubavčevu polju
Fig. 4. Gradina in Gubavčevo polje

(sl. 5, kat. br. 1, T. I. 1) nedaleko od Gračaca, Gradine iznad Dobrosela (kat. br. 6, T. I. 6) i Donje gradine kod Bruvna (sl. 6, kat. br. 7, T. I. 7). S posljednjega spomenutog japodskog lokaliteta je i novac grada Obulkone (kat. br. 22, T. II. 10). Slijede dva primjerka hispanikoga novca kakva do sada nisu bila poznata s istočne obale Jadrana. Prvi je iskovan u gradu pod imenom *Sekobirikes*, a nađen je u moru uz zadarsku plažu Kolovare (kat. br. 24, T. II. 12).¹⁶ Drugi je dospio iz kovnice *Kelse*, a otkriven je u Resniku (kat. br. 23, T. II. 11), približno 11 km zapadno od Splita. Taj komad je i jedini među primjercima hispanikoga novca s našega područja koji je pronađen u arheološkim istraživanjima.¹⁷

Dakle, uključujući i primjerke hispanikoga novca poznate otprije, neovisno o tomu jesu li nađeni pojedinačno ili u sklopu ostava, trenutačno raspoložemo s podacima za 28 takvih komada. Potječu s 15 lokaliteta na području istočne obale Jadrana i njegova dubljeg zaleđa (Karta 1). Topografija nalaza upućuje na to da je hispaniki novac u većini slučajeva najprije dospio morskim rutama do južne Liburnije, a potom kopnenim putovima i u njezino dublje zaleđe. Vjerojatno je glavni prometni pravac pratio tok rijeke Zrmanje te preko južnih velebitskih prijevoja silazio u Liku, gdje se granao u više japodskih smjerova.¹⁸ Među

found at a number of Iapode sites.¹⁴ Most of them, eight, are from Gradina¹⁵ along the south-eastern edge of Gubavčevo Polje, approximately 9 km north-east of Gračac (Fig. 4, cat. no. 8-15, Pl. I. 8-12, Pl. II. 1-3), followed by individual examples from Burzina glavica (Fig. 5, cat. no. 1, Pl. I. 1) near Gračac, Gradina above Dobroselo (cat. no. 6, Pl. I. 6) and Donja gradina at Bruvno (Fig. 6, cat. no. 7, Pl. I. 7). The last aforementioned Iapodic site also yielded a coin from the city of Obulco (cat. no. 22, Pl. II. 10). Next are two Hispanian coins thus far not known from the eastern Adriatic seaboard. The first was minted in the city called *Sekobirikes*, and it was found in the sea near the Kolovare Beach in Zadar (cat. no. 24, Pl. II. 12).¹⁶ The second was minted in *Kelse*, and it was found in Resnik (cat. no. 23, Pl. II. 11), almost 11 km west of Split. This coin is the only one among the examples of Hispanian coins from this region that was unearthed during archaeological excavations.¹⁷

Thus, including the examples of Hispanian coins known from before, regardless of whether they were found individually or as parts of hoards, we currently have data for 28 such coins. They originally came from 15 sites on the eastern Adriatic coast and its hinterland (Map 1). The topography of the finds indicates that in most cases the Hispanian coins came to southern

16 Podatke o mjestu i okolnostima otkrića tog numizmatičkog nalaza saznali smo zahvaljujući Vjekoslavu Krambergeru. Nije nam međutim poznato gdje se čuva.

17 Novac je otkriven 2007. u zaštitnim iskopavanjima. O tome vidjeti u: Kamenjarin, Šuta 2008.

18 Glavni prolazi prema unutrašnjosti bili su Mali Alan, Prezid, prolaz kod Dubokog dola te prolaz između izvorišta Zrmanje i Une. O tome vidjeti u: Čače 2007, str. 49, sl. 1. Također, za važne komunikacijske pravce

14 Most of the numismatic finds (cat. no. 6-15) were donated to the museum collections in Zadar and Gospić.

15 It is very likely that at least a few of them were found together with hoards.

16 We obtained data on the location and circumstances of the discovery of this numismatic find thanks to Vjekoslav Kramberger. However, nothing is known about its present whereabouts.

17 The coin was discovered in 2007 during rescue excavations. On this, see: Kamenjarin, Šuta 2008.

Sl. 5. Burzina glavica nedaleko od Gračaca
Fig. 5. Burzina glavica near Gračac

važnijima je bio sjeverni, na koji se vezuje porječje Une, koje je vodilo još dublje u unutrašnjost.

Unatoč djelovanju mnogobrojnih kovnica na području Hispanije u predcarskom razdoblju, cirkulacija njihova novca bila je uglavnom ograničena unutar Pirenejskog poluotoka. Tek pojedini primjerci nađeni su u teritorijalno graničnim regijama, i to u Galiji¹⁹ te sjevernoj Africi.²⁰ Upravo zbog te činjenice pojava hispanijskih emisija u kontekstu ostava tzv. mazinskoga tipa već je odavno privukla pozornost znanstvenika.²¹ Kao što je već istaknuto, pojedinačni nalazi i oni iz ostava podrijetlom su iz pet predcarskih kovnica s područja današnje Španjolske (Karta 2). Najviše ih je iz grada Kastulone, njih 22. Slijede tri primjerka iz kovnice Obulkone. Pojedinačni komadi dospjeli su iz još tri monetarna središta. To su: *Emporiae*, *Kelse* i *Sekobirikes* (Grafikon 1).

Od 28 komada hispanijskoga novca njih 78 % iskovan je u Kastuloni (kat. br. 1-19, T. I. 1-12, T. II. 1-7). Inače, njezin je novac cirkulirao u velikom broju na prostoru Pirenejskog poluotoka.²² Taj grad u južnoj Španjolskoj bio je poznat po bogatstvu mineralnih resursa koji su eksploatirani još od prapovijesnih vremena. Prve serije novca počinju se kovati za vrijeme kartaške dominacije u svrhu pokrivanja troškova

od gradine Sv. Trojice prema Lici usporediti i: Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, str. 108, Karta 1.

19 Crawford 1985, str. 94.

20 Callegarin, Harrif 2000.

21 Mirnik 1981, str. 38, 47-48; Mirnik 1987a, str. 370, 374, 376, 380-381, 385; Mirnik 1987b, str. 50-51, 57, T. 7. 368-370; Mirnik 1993, str. 114-115, T. 2. 1-3; Arévalo Gonzàles 1998, str. 229; García-Bellido 2015, str. 332.

22 García-Bellido, Blázquez 2001, 226-227; García-Bellido 2015, str. 326-327.

Sl. 6. Donja gradina kod Bruvna
Fig. 6. Donja gradina at Bruvno

Liburnia via maritime routes, and then made their way farther inland by overland routes. The primary transit route very likely followed the course of the Zrmanja River, and then descended into Lika over the southern passes of Velebit, where it branched into several Iapodic directions.¹⁸ Among the more important was the northern route, which was linked to the Una River basin, and this in turn led deeper into the interior.

Despite the activity of many mints in Hispanian territory during the pre-imperial period, the circulation of their coins was generally limited to the Iberian Peninsula. Only individual examples have been found in territorially bordering regions, in Gallia¹⁹ and northern Africa.²⁰ It is precisely due to this fact that the appearance of Hispanian issues in the context of so-called Mazin-type hoards has long since attracted the attention of scholars.²¹ As already highlighted, individual finds and those from hoards were originally from five pre-imperial mints in the territory of modern-day Spain (Map 2). Most are from the city of Castulo, 22. These are followed by three examples from the mint in Obulco. Individual coins made their

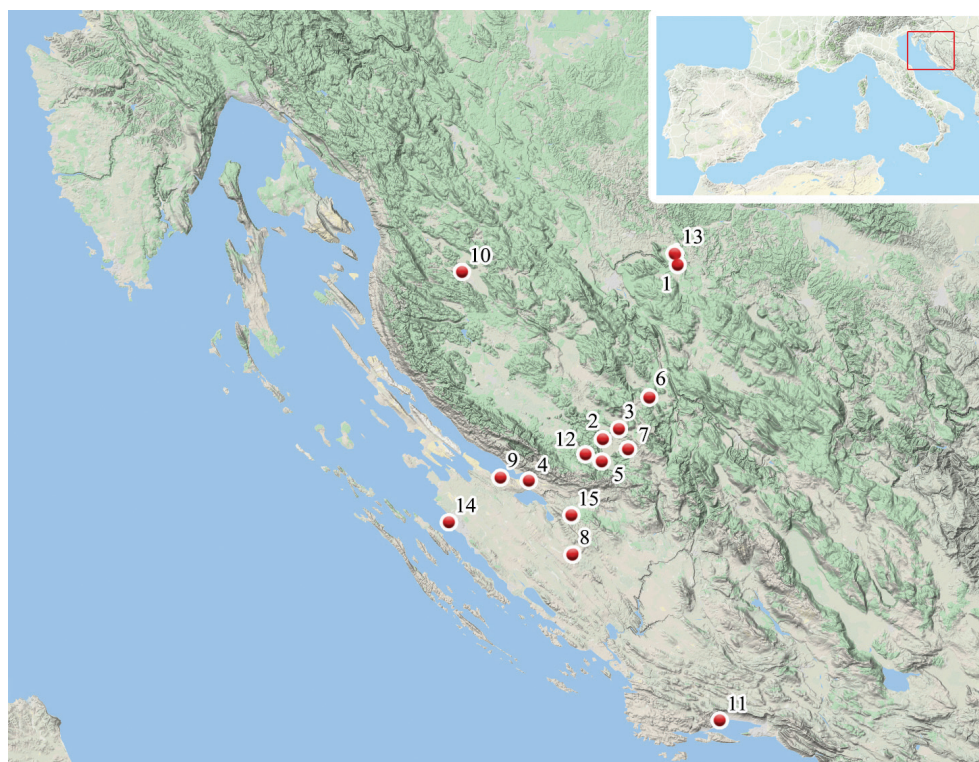
18 The main passes to the interior were Mali Alan, Prezid, the pass at Duboki Dol and the pass between the sources of the Zrmanja and Una Rivers. On this, see: Čače 2007, p. 49, Fig.1. Additionally, on the major communication routes from the Sv. Trojica hillfort toward Lika, cf: Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, p. 108, Map 1.

19 Crawford 1985, p. 94.

20 Callegarin, Harrif 2000.

21 Mirnik 1981, pp. 38, 47-48; Mirnik 1987a, pp. 370, 374, 376, 380-381, 385; Mirnik 1987b, pp. 50-51, 57, Pl. 7. 368-370; Mirnik 1993, pp. 114-115, Pl. 2. 1-3; Arévalo Gonzàles 1998, p. 229; García-Bellido 2015, p. 332.

Karta 1. Topografija hispanikoga novca: 1. Bosanska Krupa, 2. Burzina glavica, 3. Donja gradina - Bruvno, 4. Dračevac, 5. Gračac, 6. Gradina - Dobroselo, 7. Gradina - Gubavčevo polje, 8. Jerebinjak, 9. Lergova gradina, 10. Prozor, 11. Resnik, 12. Štikada, 13. Vrankamen, 14. Zadar, 15. Zelengrad

Map 1. Topography of the Hispanian coins: 1. Bosanska Krupa, 2. Burzina glavica, 3. Donja gradina – Bruvno, 4. Dračevac, 5. Gračac, 6. Gradina – Dobroselo, 7. Gradina – Gubavčevo polje, 8. Jerebinjak, 9. Lergova gradina, 10. Prozor, 11. Resnik, 12. Štikada, 13. Vrankamen, 14. Zadar, 15. Zelengrad

vezanih uz eksploataciju ruda koje su bile ključne za financiranje rata protiv Rimljana. Ubrzo nakon ulaska u rimsku sferu Kastulona počinje kovati nove serije s nepromijenjenom ikonografijom, ali prilagođene težinskim vrijednostima rimskoga monetarnog sustava. Sve te emisije odlikuje i prisutnost natpisa, najprije na iberском jeziku i pismu, zatim bilingvalnih te potom samo s latinskim legendama.²³ Na liburnskom i japodskom području javlja se za sada samo novac s legendama na iberском jeziku. Pripadaju trima emisijama kastulonskog novca kovanima u vrijeme rimske dominacije, kada je uočljiv jak priljev italskih poduzetnika na hispanско tlo. Odlikuju ih istovjetni ili veoma bliski prikazi (kat. br. 1-19, T. I. 1-12, T. II. 1-7). U središtu aversa je muška glava s dijademom, a na reversu dominira Sfinga ispod koje je legenda na iberском jeziku i pismu. Aversni simboli ili njihov izostanak određuju pojedine emisije. Novac bez simbola pripada IV. seriji, koja se kovala približno između 179. i 150. g. pr. Kr., većim dijelom istovremeno s još jednom, koju obilježava prikaz dupina (serija V). Od

way from three additional monetary hubs. These are: Emporiae, Kelse and Sekobirikes (Chart 1).

Out of the 28 Hispanian coins, 78% of them were minted in Castulo (cat. nos. 1-19, Pl. I. 1-12, Pl. II. 1-7). Otherwise, its coins had circulated in high numbers in the territory of the Iberian Peninsula.²² This city in southern Spain was known for its wealth of mineral resources, which had been mined since prehistoric times. The first series of coins began to be minted during the period of Carthaginian domination for the purpose of covering the costs related to the exploitation of ores, which were crucial to finance the war against the Romans. Soon after becoming a part of the Roman sphere, Castulo began to mint a new series with unchanged iconography, but adapted to the weight standards of the Roman monetary system. All of these issues were additionally characterized by the presence of inscriptions, first in the Iberian language and script, and then bilingual, and then with solely Latin legends.²³ Thus far, only coins with legends in

²³ Arévalo Gonzàles 1998, str. 198-202, 224-227; Arévalo Gonzàles 2012, str. 9-10; García-Bellido 2015.

²² García-Bellido, Blázquez 2001, pp. 226-227; García-Bellido 2015, pp. 326-327.

²³ Arévalo Gonzàles 1998, pp. 198-202, 224-227; Arévalo Gonzàles 2012, pp. 9-10; García-Bellido 2015.

Karta 2. Hispanske kovnice čiji je novac zastupljen na istočnoj jadranskoj obali i u njezinu zaleđu: 1. Castulo, 2. Emporiae, 3. Kelse, 4. Obulco, 5. Sekobirikes
Map 2. Hispanian mints whose coins are present in the eastern Adriatic seaboard and its hinterland: 1. Castulo, 2. Emporiae, 3. Kelse, 4. Obulco, 5. Sekobirikes

oko 165. g. pr. Kr. obogaćuje se broj emisija i uvode dvije nove serije (VIa i VIb), koje uskoro u potpunosti zamjenjuju prethodne. Prikaz ruke ili polumjeseca određuje novac u seriji VIa, odnosno VIb. Kovane su istodobno tijekom razdoblja od oko 100 godina (oko 165. - 80. pr. Kr.), i to s različitim namjenama. Prva se vezuje za pokrivanje troškova vezanih uz eksploataciju ruda, dok je druga služila za normalno funkcioniranje robno-novčane privrede urbanog središta.²⁴

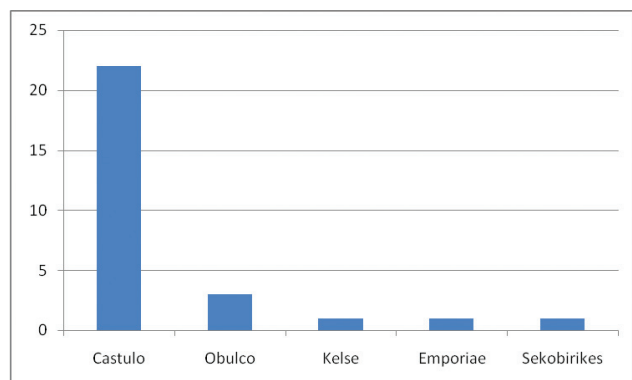
Sudeći prema bolje sačuvanim primjercima novca iz Kastulone, sa po dva primjerka zastupljene su serije IV (kat. br. 6, 15, T. I. 6, T. II. 3) i VIb (kat. br. 13-14; T. II. 1-2). Većina komada toga grada pripada seriji VIa (kat. br. 1-2, 7-12, 16, 19, T. I. 1-2, 7-12, T. II. 4, 7), odnosno onoj s aversnim simbolom otvorene ruke.

Iz kovnice Obulkone dospjela su tri primjerka novca (kat. br. 20-22, T. II. 8-10). Taj je novac, kao i onaj iz Kastulone, imao široku distribuciju na prostoru Pirenejskog poluotoka. Prosperitet grada Obulkone počivao je na kontroli važnog komunikacijskog čvorišta i obilju plodne zemlje zahvaljujući čemu se razvija u proizvodno i redistributivno središte regije. O značenju intenzivne eksploatacije poljoprivrednih resursa nedvojbeno svjedoče i prikazi pluga i klasa

the Iberian language have appeared in the former Liburnian and Iapodic territories. They belong to three issues of Castulo coins minted during the period of Roman domination, when an intense influx of Italic entrepreneurs in Hispanian territory was noted. They were characterized by identical or very similar images (cat. nos. 1-19, Pl. I. 1-12, Pl. II. 1-7). The centre of the obverse features a male bust wearing a diadem, while the reverse is dominated by a sphinx atop a legend in the Iberian language and script. Individual issues are characterized by the symbols on the obverse or the absence thereof. The coins without symbols belong to series IV, which was minted between roughly 179 and 150 BC, mostly parallel to another, which is characterized by an image of a dolphin (series V). As of approximately 165 BC, the number of issues was enriched and two new series were introduced (VIa and VIb), which soon entirely replaced the preceding series. The depiction of hands or a crescent moon characterizes the coins in series VIa and VIb. They were minted simultaneously during the period spanning approximately 100 years (ca. 165-80 BC), with varying purposes. The first was related to covering the costs associated with the exploitation of ores, while

24 Arévalo Gonzàles 1998, str. 198-199, 224-227; Arévalo Gonzàles 2000; Arévalo Gonzàles 2012, str. 9-10; García-Bellido 2015, str. 331-332.

Grafikon 1. Zastupljenost hispanikoga novca prema kovnicama

Chart 1. Presence of Hispanian coins based on mints

žita koji se redovito javljaju na reversima njegovih asova.²⁵ Dva primjerka novca nađena su u Lici, dok su za treći nepoznate okolnosti nalaza, premda je sigurno da potječe s prostora Republike Hrvatske. Objavljeni primjerci pripadaju četvrtoj (4.G) emisiji novca proizašlj iz ove kovnice oko sredine 2. st. pr. Kr. (165. - 110. g. pr. Kr.) s bilingvalnim legendama (kat. br. 20-21, T. II. 8-9).²⁶ Novootkriveni primjerak iz Donje gradine kod Bruvna nešto je mlađi, s kraja 2. i početka 1. st. pr. Kr. (110. - 80. g. pr. Kr.) i pripada petoj (5.A) emisiji s latiniziranim natpisima (kat. br. 22, T. II. 10).²⁷ Na aversu se nalazi toponim, a na reversu su osobna imena pripadnika lokalne elite, magistrata kojima je na petoj seriji novca pridodana i pokraćena titula edila, tj. *AID(iles)*.²⁸ Navedene dvije serije su najčešće, odnosno najbrojnije unutar korpusa novca koji emitira kovnica u Obulkoni.²⁹ Ujedno, kao što je to bilo i u Kastuloni, s petom serijom započinje kovanje paralelnih serija koje su bile namijenjene različitim gospodarskim potrebama: za poslove vezane uz eksploataciju i distribuciju žita (serija 5.A), odnosno za nesmetano odvijanje ekonomije unutar urbanog središta (serija 5.B).³⁰

O novcu pripisanom kovnici pod imenom *Emporiae* ne može se konkretnije suditi jer novac nije dostupan. Dio je dobro poznate ostave s Vrankamena kod Bosanske Krupe koja je slučajno otkrivena 1887.

the second served the normal functioning of the monetary economy of the urban centre.²⁴

Judging by the better preserved examples of coins from Castulo, series IV (cat. nos. 6, 15, Pl. I. 6, Pl. II. 3) and VIb (cat. nos. 13-14; Pl. II. 1-2) are represented by two examples each. Most of the coins from this city belong to series VIa (cat. nos. 1-2, 7-12, 16, 19, Pl. I. 1-2, 7-12, Pl. II. 4, 7), i.e., the one with the open hands symbol on the obverse.

Three coins from the Obulco mint were found here (cat. nos. 20-22, Pl. II. 8-10). These coins, like those from Castulo, were widely distributed on the Iberian Peninsula. The prosperity of Obulco rested on the control of a vital communication hub and an abundance of fertile land, thanks to which it became the regional production and redistribution centre. The significance of intense use of agricultural resources is certainly demonstrated by the depictions of ploughs and ears of grain that regularly appear on the reverse of its asses.²⁵ Two of the coins were found in Lika, while the find circumstances of the third are unknown, although it is certainly from the territory of the Republic of Croatia. The published examples belong to the fourth issue (4.G) of coins from this mint from roughly the mid-2nd century BC (165-110 BC) with bilingual legends (cat. nos. 20-21, Pl. II. 8-9).²⁶ The newly-discovered example from Donja gradina at Bruvno is somewhat more recent, from the end of the 2nd or beginning of the 1st century BC (110-80 BC) and belongs to the fifth issue (5.A) with Latinized legends (cat. no. 22, Pl. II. 10).²⁷ The obverse features a toponym, while the reverse contains the personal names of members of the local elite, magistrates for whom the abbreviated title of aedile was added on the fifth series, i.e. *AID(iles)*.²⁸ These two series are the most common, i.e., the most numerous within the body of coins issued by the mint in Obulco.²⁹ Additionally, as in Castulo, the minting of a parallel series began together with the fifth series, which were earmarked for various economic needs: for activities related to the exploitation and distribution of grains (series 5.A), and for the unimpeded

25 García-Bellido, Blázquez 2001, str. 289-290; Arévalo Gonzàles 2000, str. 46-51; Arévalo Gonzàles 2012, str. 11-12.

26 García-Bellido, Blázquez, 2001, str. 289, 291; Arévalo Gonzàles 2012, str. 11.

27 García-Bellido, Blázquez, 2001, str. 289, 293; Arévalo Gonzàles 2012, str. 12.

28 Arévalo Gonzàles 2012, str. 11-12.

29 Arévalo Gonzàles 1998, str. 209.

30 Arévalo Gonzàles 1998, str. 210.

24 Arévalo Gonzàles 1998, pp. 198-199, 224-227; Arévalo Gonzàles 2000; Arévalo Gonzàles 2012, pp. 9-10; García-Bellido 2015, pp. 331-332.

25 García-Bellido, Blázquez 2001, pp. 289-290; Arévalo Gonzàles 2000, pp. 46-51; Arévalo Gonzàles 2012, pp. 11-12.

26 García-Bellido, Blázquez, 2001, pp. 289, 291; Arévalo Gonzàles 2012, p. 11.

27 García-Bellido, Blázquez, 2001, p. 289, 293; Arévalo Gonzàles 2012, p. 12.

28 Arévalo Gonzàles 2012, pp. 11-12.

29 Arévalo Gonzàles 1998, p. 209.

godine.³¹ Taj komad nije spašen s glavnom nalaza, već je prikupljen od mještana godinu dana kasnije, kada je lokalitet posjetio Ćiro Truhelka.³² Prema njegovu opisu na aversu je prikazana Cerera okrenuta ulijevo, a na reversu je konj okrenut udesno iznad kojeg je Viktorija koja drži vijenac.³³ Međutim, ilustracija nije priložena niti je navedena kovina od koje je novac iskovan. Nažalost, danas nije moguće locirati taj primjerak u Zemaljskom muzeju u Sarajevu³⁴ pa njegova točna determinacija ostaje krajnje hipotetična.³⁵

S područja Zadra potječe jedan hispaniski denar, i to suberat. To je posrebrani novac. Iskovan je u gradu pod imenom *Sekobirikes* (kat. br. 24, T. II. 12), koji se nalazio na području sjeverne Španjolske, između rijeka Duera i Piseurge, dakle ne na istome mjestu gdje je bila kasnija Segobriga.³⁶ Riječ je o keltsko-iberskom novcu koji je kovan u tri emisije do vremena kada je došlo do preseljenja populacije u postsertorijanskom razdoblju. Zadarski primjerak je iz ranog 1. st. pr. Krista. Pripada trećoj emisiji, koju odlikuje aversni simbol polumjeseca iza udesno okrenute muške glave s ogrlicom. Na reversu je prikaz konjanika s kopljem i legendom na iberskome *ś.e.k.o.b.i.ř.i.k.e.s.*³⁷

functioning of the economy inside the urban centre (series 5.B).³⁰

Nothing specific can be said about the coins ascribed to the mint under the name *Emporiae*, because the coin is not available. It was a part of the well-known hoard from Vrankamen at Bosanska Krupa, which was discovered by chance in 1887.³¹ This piece was not saved with the majority of the find, but it was collected from the locals a year later, when the site was visited by Ćiro Truhelka.³² According to this description, the obverse featured an image of Ceres turned leftward, while the reverse featured a horse facing right above which Victoria holds a garland.³³ However, no illustration was attached, nor was the metal from which the coin was minted specified. Unfortunately, today it is impossible to locate this example in the National Museum in Sarajevo,³⁴ so a precise determination remains quite conjectural.³⁵

A Hispanic denarius, a suberatus, was found in the Zadar region. This is a silver-plated coin. It was minted in the city called *Sekobirikes* (cat. no. 24, Pl. II. 12), which was in northern Spain, between the Duoro and Piseurga Rivers, meaning not in the same location

31 Truhelka 1889; Mirnik 1981, str. 48-49; Bertol 2014, str. 119-120, s popisom relevantne bibliografije.

32 Truhelka 1889, str. 41.

33 Truhelka 1889, str. 43.

34 Tom se novcu zagubio trag, a nije uveden ni u inventarnu knjigu, što smo saznali od kustosice Ane Marić, na čemu joj najljepše zahvaljujemo.

35 Prema Truhelkinu opisu toga istrošenog komada iz Vrankamena i usporedbom s emisijama ovoga grada najizglednije je da se radi o novcu koji na aversu ima prikaz ženske glave okrenute u lijevu stranu s klasom pšenice ili neke druge žitarice u kosi, a na reversu božicu Niku s vijencem u ruci koja leti iznad konja. Takav novac kuje se od početka 3. st. pr. Kr. sve do druge polovice 2. st. pr. Kr. (Ripollès 2017, str. 2, T. 1. 14). Nika iznad konja na reversu javlja se i na novcu koji se kovao od 212. g. pr. Kr. pa do početka 1. st. pr. Kr., no na njima je ženska glava na aversu okrenuta na desnu stranu i okružena dupinima (García-Bellido, Blázquez 2001, str. 135-136). Međutim, svi navedeni tipovi kovani su od srebra (drahme). Novac od bakrene slitine kovala je, pak, indigena zajednica od sredine 2. st. pr. Kr., a od kraja toga stoljeća i na njima je moguće naći Niku iznad konja, konkretno Pegaza u ovom slučaju, uz ibersku legendu *untikesen*, no na aversu se nalazi ženski lik s kacigom okrenut udesno. Više o tome vidjeti u: García-Bellido, Blázquez 2001, str. 387, 394.

36 García-Bellido 1994; García-Bellido, Blázquez 2001, str. 338. Položaj na Karti 1 prema: Ripollès 2017, str. 1, Karta 1.

37 García-Bellido, Blázquez 2001, str. 340.

30 Arévalo Gonzàles 1998, p. 210.

31 Truhelka 1889; Mirnik 1981, pp. 48-49; Bertol 2014, pp. 119-120, with the relevant bibliographies.

32 Truhelka 1889, p. 41.

33 Truhelka 1889, p. 43.

34 All traces of this coin have been lost, and it was not even registered in the inventory log, which we learned from curator Ana Marić, for which we would like to express our sincerest gratitude.

35 According to Truhelka's description of this worn coin from Vrankamen and based on a comparison to issues from this city, it is most likely that this was a coin on which the obverse featured an image of woman's head turned rightward on the left side with an ear of wheat or some other grain in her hair, while the reverse featured the goddess Nike holding a garland in her hand and flying above a horse. Such coins were minted from the beginning of the 3rd c. BC until the latter half of the 2nd c. BC (Ripollès 2017, p. 2, Pl. 1. 14). Nike above a horse on the reverse also appeared on coins minted from 212 BC until the beginning of the 1st c. BC, but on them the woman's head on the obverse is turned rightward and surrounded by dolphins (García-Bellido, Blázquez 2001, pp. 135-136). However, all of these types were minted from silver (drachms). The copper-alloy coin was minted by an indigenous community from the mid-2nd c. BC, and as of the end of that century Nike above a horse, in this case Pegasus, could also be seen on them with the Iberian legend *untikesen*, but the obverse features a helmeted female figure turned rightward. For more on this, see: García-Bellido, Blázquez 2001, pp. 387, 394.

Taj usamljeni komad vjerojatno je dospio na istočnu jadransku obalu zajedno s rimskim republikanskim denarima.

Na našem području, i to izvan Liburnije i Japodije, nađen je još samo jedan hispanski novac iz precarskog razdoblja. To je primjerak iz Resnika nedaleko od Splita. Otkriven je tijekom arheoloških istraživanja antičkih Sikula. Riječ je o novcu od bakrene slitine koji je iskovan u gradu pod imenom *Kelse* (kat. br. 23, T. II. 11). Ta hispanika kovnica započinje s radom malo nakon sredine 2. st. pr. Kr.³⁸ Zbog djelomične istrošenosti novca nije moguće uočiti sve detalje koji bi omogućili preciznije određivanje njegove emisije. Raspoznaje se aversni prikaz muške glave okrenute udesno i okružene trima dupinima. Na reversu je konjanik, čini se s palminom granom. Ispod je dijelom vidljiva legenda na iberiskom. Takav novac kuje se do 45. g. pr. Kr., kada se na njemu javljaju najprije bilingvalne, a zatim latinske legende. Kod ovog potonjeg vidljiva je i znatna promjena u ikonografiji.³⁹ Koliko nam je poznato, primjerak iz Resnika ujedno je i najistočniji takav numizmatički nalaz.

Zanimljiva pitanja vezana uz pojavu hispanskoga novca, osobito onoga brojnijeg iz Kastulone (kat. br. 1-19, T. I. 1-12, T. II. 1-7) te potom i Obulkone (kat. br. 20-22, T. II. 8-10), svakako su ona koja se tiču načina i vremena njegova dolaska te funkcije koju je imao na liburnskom i japodskom tlu. Mišljenje temeljeno na nalazu triju komada iz kovnice Kastulone u gračačkoj ostavi kako je riječ o prijenosu novca aktivnošću pojedinca koji je na ovo područje stigao s prostora Sierra Morene te kako je novac ponajprije trebao poslužiti kao sirovina za taljenje,⁴⁰ teško je održivo. Novi nalazi svjedoče o široj regionalnoj distribuciji tog novca, i to u različitim kontekstima, kako u ostavama, tako i u naseobinskim horizontima. Osobito su važni pojedinačni nalazi koji ukazuju na to da je novac ušao u optjecaj kao platežno sredstvo čija je vrijednost vjerojatno bila temeljena na težini.⁴¹

Za razumijevanje mehanizama distribucije novca Kastulone i Obulkone od presudnoga su značenja ostali, kvantitativno brojniji numizmatički nalazi, koje oni redovito prate na istim lokalitetima. Riječ je

as the later Segobriga.³⁶ This was a Celtic-Iberian coin that was minted in three issues until the time when the population migrated in the post-Sertorian War era. The Zadar examples is from the early 1st century BC. It belongs to the third issue, which is characterized by an obverse crescent moon symbol behind a male bust turned rightward and wearing a necklace. The reverse features an image of a man on horseback holding a lance with a legend in Iberian, *ś.e.k.o.b.i.ř.i.k.e.s.*³⁷ This solitary example probably came to the eastern Adriatic seaboard together with Roman Republican denarii.

In this wider region, outside of Liburnia and Iapodia, only one other example of a Hispanian coin from the pre-imperial period was found. This is the example from Resnik, near Split. It was discovered during archaeological excavations of ancient Siculi. This is a coin made of a copper alloy that was minted in a city called Kelse (cat. no. 23, Pl. II. 11). This Hispanian mint began operating just after the middle of the 2nd century BC.³⁸ Due to the partial wear to the coin, it is not possible to discern all of the details that could enable a more precise determination of its issue. An image of a male head turned rightward and surrounded by three dolphins can be recognized on the obverse. The reverse features a man on horseback with, it would appear, a palm frond. Below the image is a partly visible legend in Iberian. Such coins were minted until 45 BC, when first bilingual, and then Latin legends appeared on them. A considerable change in the iconography is visible on the latter example.³⁹ To the best of our knowledge, the example from Resnik is also the easternmost numismatic find of this type.

Some intriguing questions related to the appearance of Hispanian coins, particularly the more numerous examples from Castulo (cat. nos. 1-19, Pl. I. 1-12, Pl. II. 1-7) and then Obulco (cat. nos. 20-22, Pl. II. 8-10), certainly pertain to how and when they arrived and the purpose that they served in Liburnian and Iapodic territory. It is highly unlikely that these coins were brought by the activities of an individual from the territory of the Sierra Morena who primarily intended to use them as raw material for smelting, as there has been such an assumption based on the find of the three coins from the Castulo mint in the Gračac

38 García-Bellido, Blázquez 2001, str. 234-235.

39 Domínguez Arranz 1998, str. 144-145; García-Bellido, Blázquez 2001, str. 234-240.

40 Domínguez Arranz 1998, str. 144-145; García-Bellido, Blázquez 2001, str. 234-240.

41 U tom pogledu treba promatrati cjeloviti korpus tzv. mazinskoga tipa u kojemu je hispanski novac zastupljen u malom broju. No Bilić, iako ne opovrgava ovakvu tezu, poziva na oprez s obzirom na karakter većeg dijela takvog materijala kojemu nedostaje izvorni kontekst (Bilić 2019).

36 García-Bellido 1994; García-Bellido, Blázquez 2001, p. 338. Position on map 1 based on: Ripollès 2017, p. 1, Map 1.

37 García-Bellido, Blázquez 2001, p. 340.

38 García-Bellido, Blázquez 2001, pp. 234-235.

39 Domínguez Arranz 1998, pp. 144-145; García-Bellido, Blázquez 2001, pp. 234-240.

o materijalu tzv. mazinskog tipa u kojemu dominira sjevernoafrički novac, i to ponajviše Kartage i Numidije. Premda konačnog konsenzusa nema, uglavnom se smatra da je prisutnost takvog novca posljedica aktivnosti rimske vojske na istočnom Jadranu i u njegovu zaleđu, napose u kontekstu pohoda usmjerenih na japodsko tlo koji su kretali s liburnskog teritorija.⁴² Nedavno je iznesena pretpostavka o tome da je kartaški i numidski novac izravno dopremljen iz sjeverne Afrike tijekom druge polovice 2. st. pr. Kr., pri čemu su prijenosnici bili agenti rimske države.⁴³ Za eventualne izravne trgovačke kontakte Liburna sa sjevernom Afrikom pa i Hispanijom nikakvih potvrda u ostalom pokretnom arheološkom materijalu nema. S druge strane, treba imati na umu da su zajednice s obiju strana Jadrana bile tradicionalni trgovački partneri. Tijekom 3. st. pr. Kr. zapadna jadranska obala ulazi u sferu rimske države, koja svoj interes sve snažnije usmjerava i prema zajednicama na suprotnoj obali Jadrana. Intenzivna trgovina uzduž davno uspostavljenih prekojadranskih ruta i dalje se nastavlja⁴⁴ i vjerojatno je upravo tim morskim putem materijal tzv. mazinskog tipa najprije dospio na liburnsko, a potom i na japodsko tlo. Krajnje je indikativan podatak da je nađena veća količina numidskog novca u luci Ancone.⁴⁵ Ona je svakako mogla biti jedna od ključnih tranzitnih točaka u prijenosu raznovrsnog novca koji se danas otkriva na mnogobrojnim gradinskim lokalitetima u Liburniji i Japodiji. To su mogle biti i još neke italske luke, osobito u Apuliji, čemu u prilog svjedoči i znatna količina helenističkog novca iz južne Italije i Sicilije, koja je dokumentirana u sjevernoj Dalmaciji.⁴⁶

Kako god bilo, nakon što je novac iz vrlo udaljenih prekomorskih krajeva dospio na istočnu obalu Jadrana, njegov daljnji tok puno je lakše pratiti. To za sada najbolje ilustrira upravo topografija nalaza hispanске numizmatičke građe (Karta 1), koja je većim dijelom iz razdoblja od približno sredine 2. pa do ranog 1. st. prije Krista. Kao što smo već istaknuli, regionalni novac iz zapadnoga Sredozemlja, osobito onaj iz Kastulone i Obulkone (Karta 2), našao je svoj put u Japodiju iz Liburnije, i to preko prirodnih prijelaza

hoard.⁴⁰ New finds testify to the broader regional distribution of these coins, in different contexts, both in hoards and in settlement horizons. Individual finds are exceptionally important as they suggest that the coins came into circulation as a means of payment with their value probably based on their weight.⁴¹

In order to understand the distribution mechanisms for Castulo and Obulco coins, the remaining, quantitatively more numerous numismatic finds that they regularly accompany at the same sites are of crucial importance. These are the finds of the so-called Mazin type, which are dominated by north African coins, mostly from Carthage and Numidia. Although a definitive consensus has not yet been reached, generally it is believed that the presence of these coins is the result of the activities of the Roman army in the eastern Adriatic coast and its hinterland, particularly in the context of incursions aimed at the Iapodic territory starting from the Liburnian territory.⁴² According to a recently proposed hypothesis, the Carthaginian and Numidian coins were brought directly from northern Africa during the latter half of the 2nd century BC, wherein those who carried them were agents of the Roman state.⁴³ There is no evidence of possible direct trade contacts between the Liburnians and northern Africa, and even Hispania, in the remaining movable archaeological finds. On the other hand, it should be borne in mind that communities on both sides of the Adriatic were traditional trade partners. During the 3rd century BC, the western Adriatic coast entered the sphere of the Roman state, which directed its interests more forcefully toward communities on the opposite shore of the Adriatic as well. Intense trade all along the long-established trans-Adriatic routes continued⁴⁴ and it was probably on these very maritime routes that the finds of the so-called Mazin type primarily came to Liburnian and then Iapodic territory. The fact that a considerable quantity of Numidian coins was found in the port of Ancona is very indicative.⁴⁵ This may

42 Mirmik 1987b, str. 51; Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, str. 100.

43 Visonà 2018, str. 116.

44 Čelhar, Borzić 2014, str. 79-83, 85-86; Šešelj, Ilkić 2015, str. 421-425; Miše 2017.

45 Friedlaender 1877, str. 333, bilj. 4; Mirmik 1987a, str. 377.

46 O sjevernodalmatinskim nalazima novca iz južne Italije i sa Sicilije vidjeti u: Ilkić, Čelhar 2017. Takvi do sada neobjavljeni pojedinačni nalazi potječu i iz Like.

40 Domínguez Arranz 1998, pp. 144-145; García-Bellido, Blázquez 2001, pp. 234-240.

41 In this regard, the entire assemblage of the so-called Mazin type, in which Hispanian coins are present in a small number, must be considered. However, Bilić, although he does not refute this theory, calls for caution given the character of the bulk of such materials which lack an original context (Bilić 2019).

42 Mirmik 1987b, p. 51; Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, p. 100.

43 Visonà 2018, p. 116.

44 Čelhar, Borzić 2014, pp. 79-83, 85-86; Šešelj, Ilkić 2015, pp. 421-425; Miše 2017.

45 Friedlaender 1877, p. 333, note 4; Mirmik 1987a, p. 377.

kroz Velebit te prometnim pravcem uz njegov južni rub, prateći dijelom porječje Zrmanje.

certainly have been one of the key transit points in the transfer of various coins that are today being discovered at numerous hillfort sites in Liburnia and Iapodia. Certain other Italic ports, particularly in Apulia, may have also served this function, as indicated by the sizeable quantities of Hellenistic coins from southern Italy and Sicily that have been documented in northern Dalmatia.⁴⁶

In any case, after the coins arrived from very distant overseas locations to the eastern Adriatic seaboard, their further flow is far easier to follow. For now this is best illustrated by the topography of the finds of numismatic finds (Map 1), which is mostly from the period spanning roughly the 2nd to the early 1st century BC. As we have already stressed, regional coins from the western Mediterranean, particularly those from Castulo and Obulco (Map 2), made their way to Iapodia from Liburnia, via natural passes over Velebit and along transit routes on its southern edge, partially following the Zrmanja River basin.

---

46 On the northern Dalmatian coin finds from southern Italy and Sicily, see: Ilkić, Čelhar 2017. Such thus far unpublished individual finds also come from Lika.

T. I / Pl. I

1

2

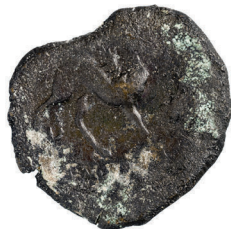
3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Katalog

- 1 Hispanija, *Castulo*, AE, 26,5 mm, 13,85 g, 11 h; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Burzina glavica. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. I. 1.
- 2 Hispanija, *Castulo*, kasno 2. st. pr. Kr., AE, 30 mm, 14,81 g, 3 h, SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Dračevac, Jesenice. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. Lit.: Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, str. 99-100, 111, T. I. 1. Privatna zbirka: M. Rebić. T. I. 2.
- 3 Hispanija, *Castulo*, AE, 29 mm, 15,31 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 209-212: 2. st. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gračac. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. Lit.: Mirnik 1987b, str. 57, kat. br. 368. Arheološki muzej u Zagrebu. T. I. 3.
- 4 Hispanija, *Castulo*, AE, 26 mm, 12,74 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 209-212: 2. st. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gračac. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. U odsječku vidljiv dio legende na iberском: *kaštilo*. Lit.: Mirnik 1987b, str. 57, kat. br. 369. Arheološki muzej u Zagrebu. T. I. 4.

Catalogue

- 1 Hispania, *Castulo*, AE, 26,5 mm, 13.85 g, 11 h; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Burzina glavica. Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Lit.: unpublished. Private collection. Pl. I. 1.
- 2 Hispania, *Castulo*, late 2nd c. BC, AE, 30 mm, 14.81 g, 3 h, SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Dračevac, Jesenice. Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Lit.: Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, pp. 99-100, 111, Pl. I. 1. Private collection: M. Rebić. Pl. I. 2.
- 3 Hispania, *Castulo*, AE, 29 mm, 15.31 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 209-212: 2nd c. BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gračac. Obv. Beardless diademed male head r. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Lit.: Mirnik 1987b, p. 57, cat. no. 368. Archaeological Museum in Zagreb. Pl. I. 3.
- 4 Hispania, *Castulo*, AE, 26 mm, 12.74 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 209-212: 2nd c. BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gračac. Obv. Beardless diademed male head r. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Part of legend in Iberian visible in exergue: *kaštilo*. Lit.: Mirnik 1987b, p. 57, cat. no. 369. Archaeological Museum in Zagreb. Pl. I. 4.

- 5 Hispanija, *Castulo*, AE, 27 mm, 13,1 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 209-212: 2. st. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gračac.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom.
Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom srednjom šapom.
Lit.: Mirnik 1987b, str. 57, kat. br. 370. Arheološki muzej u Zagrebu.
T. I. 5.
- 6 Hispanija, *Castulo*, AE, 28 mm, 14,45 g, 5 h; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Dobroselo.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom.
Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom, ispred zvijezda.
Lit.: neobjavljeno. Muzej Like Gospić.
T. I. 6.
- 7 Hispanija, *Castulo*, AE, 27,5 mm, 16,11 g, 3 h, SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Donja gradina, Bruvno.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka.
Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom, ispred zvijezda.
Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru.
T. I. 7.
- 8 Hispanija, *Castulo*, AE, 28 mm, 13,29 g, 2 h, SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Gubavčevo polje.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka.
Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom.
Lit.: neobjavljeno. Arheološki muzej Zadar.
T. I. 8.
- 5 Hispania, *Castulo*, AE, 27 mm, 13.1 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 209-212: 2nd c. BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gračac.
Obv. Beardless diademed male head r.
Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw.
Lit.: Mirnik 1987b, p. 57, cat. no. 370. Archaeological Museum in Zagreb.
Pl. I. 5.
- 6 Hispania, *Castulo*, AE, 28 mm, 14,45 g, 5 h; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Dobroselo.
Obv. Beardless diademed male head r.
Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw, in front of star.
Lit.: unpublished. Museum of Lika, Gospić.
Pl. I. 6.
- 7 Hispania, *Castulo*, AE, 27.5 mm, 16.11 g, 3 h, SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Donja gradina, Bruvno.
Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands.
Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw, in front of star.
Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar.
Pl. I. 7.
- 8 Hispania, *Castulo*, AE, 28 mm, 13.29 g, 2 h, SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Gubavčevo polje.
Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands.
Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw.
Lit.: unpublished. Archaeological Museum in Zadar.
Pl. I. 8.

- 9 Hispanija, *Castulo*, AE, 15,67 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Gubavčevo polje.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka.
Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom, ispred zvijezda. U odsječku vidljiv manji dio legende na iberском: *kaštilo*.
Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru.
T. I. 9.
- 10 Hispanija, *Castulo*, AE, 15,33 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Gubavčevo polje.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka.
Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. U odsječku vidljiv manji dio legende na iberском: *kaštilo*.
Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru.
T. I. 10.
- 11 Hispanija, *Castulo*, AE, 26 mm, 12,38 g, 2 h; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Gubavčevo polje.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka.
Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom, ispred zvijezda.
Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru.
T. I. 11.
- 12 Hispanija, *Castulo*, AE; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Gubavčevo polje.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka.
Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom, ispred zvijezda. U odsječku vidljiv dio legende na iberском:
- 9 Hispania, *Castulo*, AE, 15.67 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Gubavčevo polje.
Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands.
Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw, in front of star. Small part of legend in Iberian visible in exergue: *kaštilo*.
Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar.
Pl. I. 9.
- 10 Hispania, *Castulo*, AE, 15.33 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Gubavčevo polje.
Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands.
Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Small part of legend in Iberian visible in exergue: *kaštilo*.
Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar.
Pl. I. 10.
- 11 Hispania, *Castulo*, AE, 26 mm, 12.38 g, 2 h; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Gubavčevo polje.
Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands.
Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw, in front of star.
Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar.
Pl. I. 11.
- 12 Hispania, *Castulo*, AE; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Gubavčevo polje.
Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands.
Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw, in front of star. Part of legend in Iberian visible in exergue: *kaštilo*.
Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar.
Pl. I. 12.

- kaštilo*. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru.
T. I. 12.
- 13 Hispanija, *Castulo*, AE, 31 mm, 15,27 g, 1 h; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 209-210: 2. st. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Gubavčevo polje. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred polumjesec. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom, ispred zvijezda. U odsječku vidljiv veći dio legende na iberском: *kaštilo*.
Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru.
T. II. 1.
- 14 Hispanija, *Castulo*, AE, 27,5 mm, 16,01 g, 11 h; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 209-210: 2. st. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Gubavčevo polje. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred polumjesec. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom, ispred zvijezda. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru.
T. II. 2.
- 15 Hispanija, *Castulo*, AE, 27,5 mm, 15,46 g, 3 h; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Gradina, Gubavčevo polje. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. U odsječku vidljiv manji dio legende na iberском: *kaštilo*.
Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru.
T. II. 3.
- 16 Hispanija, *Castulo*, AE, 27 mm; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. pr. Kr.; Jerebinjak (*Alveria*), Brgud. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. Lit.: Ilkić, Čerina, Čerina, 2014., str. 66, 68. kat. br. 2. Privatna zbirka u Splitu.
T. II. 4.
- 13 Hispania, *Castulo*, AE, 31 mm, 15.27 g, 1 h; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 209-210: 2nd c. BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Gubavčevo polje. Obv. Beardless diademed male head r., in front of crescent moon. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw, in front of star. Most of legend in Iberian visible in exergue: *kaštilo*.
Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar.
Pl. II. 1.
- 14 Hispania, *Castulo*, AE, 27.5 mm, 16.01 g, 11 h; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 209-210: 2nd c. BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Gubavčevo polje. Obv. Beardless diademed male head r., in front of crescent moon. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw, in front of star. Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar.
Pl. II. 2.
- 15 Hispania, *Castulo*, AE, 27.5 mm, 15.46 g, 3 h; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Gradina, Gubavčevo polje. Obv. Beardless diademed male head r. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Small part of legend in Iberian visible in exergue: *kaštilo*.
Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar.
Pl. II. 3.
- 16 Hispania, *Castulo*, AE, 27 mm; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Jerebinjak (*Alveria*), Brgud. Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Lit.: Ilkić, Čerina, Čerina, 2014, pp. 66, 68. cat. no. 2. Private collection in Split.
Pl. II. 4.

- 17 Hispanija, *Castulo*, AE, 27 mm, 13,45 g, 11 h; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 209-212: 2. st. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Lergova gradina, Slivnica Gornja. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. II. 5.
- 18 Hispanija, *Castulo*, AE (probušen), 26 mm, 8,38 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 209-212: 2. st. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Prozor (darovao Cvjetko Vurster). Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom. Lit.: Mirnik 1987a, str. 385. Arheološki muzej u Zagrebu. T. II. 6.
- 19 Hispanija, *Castulo*, AE, 26 mm, 11,40 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 211-212: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 38: oko 150. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 735-793: 165. - 80. g. pr. Kr.; Zelengrad. Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s dijademom, ispred otvorena ruka. Rv. Udesno okrenuta Sfinga s kacigom na glavi i uzdignutom prednjom šapom, ispred zvijezda. Lit.: Ilkić, Čerina, Čerina, 2014., str. 66, 68. kat. br. 3. Privatna zbirka u Benkovcu. T. II. 7.
- 20 Hispanija, *Obulco*, AE, 29,5 mm, 16,8 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 235: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 51: oko 125. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., br. 569-605: 165. - 110. g. pr. Kr.; García-Bellido, Blázquez 2001, str. 292, br. 16; Štikada. Av. Udesno okrenuta ženska glava s ogrlicom od dvostrukog niza perli. Desno OBVLCO. Rv. U središtu između tri crte je legenda na iberском *urkailtu / neseltuko*. Gore plug, dolje klas žita. Lit.: Mirnik, 1983., str. 154, T. II. 4. Muzej Like Gospić. T. II. 8.
- 17 Hispania, *Castulo*, AE, 27 mm, 13,45 g, 11 h; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 209-212: 2nd c. BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Lergova gradina, Slivnica Gornja. Obv. Beardless diademed male head r. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Lit.: unpublished. Archaeology Department, University of Zadar. Pl. II. 5.
- 18 Hispania, *Castulo*, AE (pierced), 26 mm, 8,38 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 209-212: 2nd c. BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Prozor (donated by Cvjetko Vurster). Obv. Beardless diademed male head r. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw. Lit.: Mirnik 1987a, p. 385. Archaeological Museum in Zagreb. Pl. II. 6.
- 19 Hispania, *Castulo*, AE, 26 mm, 11.4 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 211-212: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 38: ca. 150-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 735-793: 165-80 BC; Zelengrad. Obv. Beardless diademed male head r., in front of open hands. Rev. Helmeted sphinx turned r. with raised front paw, in front of star. Lit.: Ilkić, Čerina, Čerina, 2014, pp. 66, 68. cat. no. 3. Private collection in Benkovac. Pl. II. 7.
- 20 Hispania, *Obulco*, AE, 29.5 mm, 16.8 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 235: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 51: ca. 125-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, no. 569-605: 165-110 BC; García-Bellido, Blázquez 2001, p. 292, no. 16; Štikada. Obv. Woman's head r. wearing necklace with double strand of beads. R. OBVLCO. Rev. Legend in Iberian in middle between three dashes: *urkailtu / neseltuko*. Above plough, below stalk of grain. Lit.: Mirnik, 1983, p. 154, Pl. II. 4. Museum of Lika, Gospić. Pl. II. 8.

- 21 Hispanija, *Obulco*, AE, 27 mm, 14,51 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 235: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 51: oko 125. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal 2000., br. 569-605: 165. - 110. g. pr. Kr.; García-Bellido, Blázquez 2001, str. 292, br. 16; Hrvatska, nepoznato nalazište.
Av. Udesno okrenuta ženska glava s ogrlicom od dvostrukog niza perli. Desno OBVL[CO].
Rv. U središtu između tri crte na iberiskom *urkailtu / neseltuko*. Gore plug, dolje klas žita.
Lit.: Mirnik, 1987a, str. 383. Arheološki muzej u Zagrebu.
T. II. 9.
- 22 Hispanija, *Obulco*, AE, 28,5 mm, 12,83 g; SNG Cop., Part 43, 1979., br. 238-240: 2. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 52: oko 100. - 80. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal 2000., br. 609-619 var.; García-Bellido, Blázquez 2001, str. 293, br. 28; Donja gradina, Bruvno.
Av. Udesno okrenuta ženska glava s ogrlicom od dvostrukog niza perli. Desno [O]BVL[CO].
Rv. U središtu između tri crte *L AIMIL / M IVNI*, desno *[A]I[D]*. Rv. Gore klas, dolje plug.
Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka.
T. II. 10.
- 23 Hispanija, *Kelse*, AE, 27,5 mm, 10,37 g, 6 h, SNG Cop., Part 43, 1979., br. 312: sredina 2. st. - rano 1. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 5: oko 133. - 100. g. pr. Kr.; Ripollès, Abascal, 2000., 1133-1142; Resnik, 04. 07. 2007., S I, N. 220, kv. 17, □ 74, SJ 37.
Av. Muško poprsje u draperiji, udesno. Uokolo tri dupina.
Rv. Konjanik galopira udesno, drži palmu. Dolje na iberiskom: *kelse*.
Lit.: neobjavljeno. Muzej grada Kaštela.
T. II. 11.
- 24 Hispanija, *Sekobirikes*, denar (suberat), 19,3 mm, 2,88 g, 1 h; SNG Cop, Volume 8, 1984, br. 385: 2./1. st. pr. Kr.; SNG Dreer, Part 2, 1984., br. 22: oko 100. - 80. g. pr. Kr.; Kolovare, Zadar.
Av. Udesno okrenuta golobrada glava muškarca s ogrlicom. Lijevo polumjesec, dolje iberisko slovo *[s]*.
Rv. Galopirajući konjanik s kopljem, udesno. Dolje, iznad crte je legenda na iberiskom: *šekobirikes*.
Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka.
T. II. 12.
- 21 Hispania, *Obulco*, AE, 27 mm, 14.51 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 235: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 51: ca. 125-100 BC; Ripollès, Abascal 2000, no. 569-605: 165-110 BC; García-Bellido, Blázquez 2001, p. 292, no. 16; Croatia, unidentified findspot.
Obv. Woman's head r. wearing necklace with double strand of beads. R. OBVL[CO].
Rev. In middle, between three dashes, in Iberian *urkailtu/neseltuko*. Above plough, below stalk of grain.
Lit.: Mirnik, 1987a, p. 383. Archaeological Museum in Zagreb.
Pl. II. 9.
- 22 Hispania, *Obulco*, AE, 28.5 mm, 12.83 g; SNG Cop., Part 43, 1979, no. 238-240: 2nd c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 52: ca. 100-80 BC; Ripollès, Abascal 2000, no. 609-619 var.; García-Bellido, Blázquez 2001, p. 293, no. 28; Donja gradina, Bruvno.
Obv. Woman's head r. wearing necklace with double strand of beads. R. [O]BVL[CO].
Rev. In middle between three dashes *L AIMIL / M IVNI*, r. *[A]I[D]*. Rev. Above stalk, below plough.
Lit.: unpublished. Private collection.
Pl. II. 10.
- 23 Hispania, *Kelse*, AE, 27.5 mm, 10.37 g, 6 h, SNG Cop., Part 43, 1979, no. 312: mid-2nd-1st c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 5: ca. 133-100 BC; Ripollès, Abascal, 2000, 1133-1142; Resnik, 4 July 2007, S I, N. 220, kv. 17, □ 74, SJ 37.
Obv. Draped male head, r. Surrounded by three dolphins.
Rev. Man on galloping horse r., holding palm frond. Below in Iberian: *kelse*.
Lit.: unpublished. Kaštele City Museum.
Pl. II. 11.
- 24 Hispania, *Sekobirikes*, denarius (suberatus), 19.3 mm, 2.88 g, 1 h; SNG Cop, Volume 8, 1984, no. 385: 2nd/1st c. BC; SNG Dreer, Part 2, 1984, no. 22: ca. 100-80 BC; Kolovare, Zadar.
Obv. Beardless male head r. wearing necklace. L. Crescent moon, below Iberian letter *[s]*.
Rev. Man with lance on galloping horse, r. Below, above dashes, legend in Iberian: *šekobirikes*.
Lit.: unpublished. Private collection.
Pl. II. 12.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Arévalo Gonzàles 1998 A. Arévalo Gonzàles, *Las acuñaciones ibéricas meridionales, turdetanas y de Salacia de la Hispania Ulterior*, in: C. Alfaro Asins, A. Arévalo Gonzàles, M. Campo Díaz, F. Chaves Tristán, A. Domínguez Arranz, P. P. Ripollès Alegre, *Historia monetaria de Hispania Antigua*, Madrid 1998, 194-232.
- Arévalo Gonzàles 2000 A. Arévalo Gonzàles, *La moneda hispánica en relación con la explotación minera y agrícola*, *Actas del IV Curs d'Historia Monetària d'Hispania, Moneda i administració del territori*, M. Campo (ed.), Barcelona 2000, 37-56.
- Arévalo Gonzàles 2012 A. Arévalo Gonzàles, *Las acuñaciones con escritura ibérica de la Hispania Ulterior*, in: *La moneda de los íberos: 'Ilturo' y los talleres layetanos: del 22 de abril al 30 de junio de 2012*, A. G. Sinner (ed.), Barcelona 2012, 7-16.
- Bertol 2014 A. Bertol, *Individual Finds or a Coin Hoard: Analysis of the Mazin-Type Material from the Sveta Trojica Hill-fort near Starigrad Paklenica*, in: *Miscellanea Historiae Antiquitatis, Proceedings of the First Croatian-Hungarian PhD Conference on Ancient History*, G. Németh, D. Bajnok (eds.), Budapest - Debrecen 2014, 111-142.
- Bilić 2019 T. Bilić, *A Paradigm Shift in the Making: the Case of North African and Italian Bronzes in the Northeastern Adriatic*, *The Numismatic Chronicle* 179, London 2019. (in press).
- Callegarin, Harrif 2000 L. Callegarin, F.-Z. el Harrif, *Ateliers et échanges monétaires dans le 'Circuit du Détroit'*, in: *Los Cartagineses y la monetización del Mediterráneo occidental*, *Anejos de AEspA, XXII*, MP. García-Bellido, L. Callegarin (eds.), Madrid 2000, 23-42.
- Crawford 1985 M. H. Crawford, *Coinage and Money under the Roman Republic. Italy and Mediterranean Economy*, London 1985.
- Čače 2007 S. Čače, *Aserija i njezino zaleđe: Bukovica, Zrmanja, južni Velebit*, *Asseria* 5, Zadar 2007, 39-82.
- Čelhar, Borzić 2014 M. Čelhar, I. Borzić, *Gradina u Zemuniku Donjem - nalazi željeznog i rimskog doba*, in: *Zemunik u prostoru i vremenu*, J. Faričić, Z. Dundović (eds.), Zadar 2014, 69-117.
- Čelhar, Ilkić 2018 M. Čelhar, M. Ilkić, *Finds of Hispanic coins from the eastern Adriatic and its hinterland*, 24th EAA Annual Meeting (Barcelona, 2018) – Abstract Book Volume I, Barcelona 2018, 118.
- Domínguez Arranz 1998 A. Domínguez Arranz, *Las acuñaciones ibéricas y celtibéricas de la Hispania Citerior*, in: C. Alfaro Asins, A. Arévalo Gonzàles, M. Campo Díaz, F. Chaves Tristán, A. Domínguez Arranz, P. P. Ripollès Alegre, *Historia monetaria de Hispania Antigua*, Madrid 1998, 116-193.
- Dubolnić Glavan, Glavaš 2011 M. Dubolnić Glavan, V. Glavaš, *Prilog poznavanju najstarijeg optjecaja novca na prostoru južnog Velebita*, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 28, Zagreb 2011, 95-121.
- Friedlaender 1877 J. Friedlaender, *Ueberprägte antike Münzen*, *Zeitschrift für Numismatik* 4, Berlin 1877, 328-349.
- García-Bellido 1994 M.a Paz García-Bellido, *Sobre la localización de Segobrix y las monedas del Yacimiento de Clunia*, *Archivo Español de Arqueología* 67, Madrid 1994, 245-259.
- García-Bellido 2015 M.a Paz García-Bellido, *Las monedas de Cástulo*, in: *Jaén, tierra ibera: 40 años de investigación*, A. Riz, M. Molinos (eds.), Jaén 2015, 323-phen0338.
- García-Bellido, Blázquez 2001 M.a Paz García-Bellido, C. Blázquez, *Diccionario de cecas y pueblos hispánicos*, Vol. II: *Catálogo de cecas y pueblos*, Madrid 2001.
- Ilkić 2018 M. Ilkić, *Lički nalazi farskog i isejskog novca / Finds of coins of Pharos and Issa from the Lika region*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 111, Split 2018, 57-66.

Martina Čelhar, Mato Ilkić, Nalazi hispanskoga novca s istočne jadranske obale i iz njezina zaleđa
Finds of Hispanian coins on the eastern Adriatic coast and its hinterland

- Ilkić, Čelhar 2017 M. Ilkić, M. Čelhar, *South-Liburnian pre-imperial numismatic finds from Southern Italy and Sicily*, in: Proceedings of the XV International Numismatic Congress 1, Taormina 2015, M. Caccamo Caltabiano (ed.), Roma - Messina 2017, 489-492.
- Ilkić, Čerina, Čerina 2014 M. Ilkić, I. Čerina, S. Čerina, *Novac iz Bukovice od 3. stoljeća prije Krista do 68. godine poslije Krista*, Zbornik radova 7. međunarodnoga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, Rijeka 2014, 65-75.
- Kamenjarin, Šuta 2008 I. Kamenjarin, I. Šuta, *Kaštel Štafilić - Resnik*, in: Hrvatski arheološki godišnjak 4/2007, Zagreb 2008, 458-463.
- Mirnik 1981 I. Mirnik, *Coin Hoards in Yugoslavia*, BAR 95, London 1981.
- Mirnik 1983 I. Mirnik, *Skupni nalazi novca iz Hrvatske III – Skupni nalaz afričkog brončanog novca i aes rude iz Štikade*, Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 15, Zagreb 1983, 149-174.
- Mirnik 1987a I. Mirnik, *Circulation of North African etc. Currency in Illyricum*, Arheološki vestnik 38, Ljubljana 1987, 369-392.
- Mirnik 1987b I. Mirnik, *Skupni nalazi novca iz Hrvatske V. Ostava iz Gračaca iz godine 1926.*, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu 3.s., XX, Zagreb 1987, 49-84.
- Mirnik 1993 I. Mirnik, *Le trésor monétaire de Bosanska Krupa*. Actes du XIe Congrès International de Numismatique organisé à l'occasion di 150e anniversaire de la Société Royale de Numismatique de Belgique, Bruxelles 8-13. septembre 1991, Louvain-la-Neuve 1993, 113-116.
- Miše 2017 M. Miše, *The Hellenistic ware from the indigenous necropolis at Gradina in Dragišić near Šibenik, Croatia*, in: *Illyrica Antiqua*, In honorem Duje Rendić - Miočević, Proceedings of the international conference Šibenik 12th-15th September 2013, Demicheli, D. (ed.), Zagreb 2017, 83-105.
- Ripollès 2017 P. P. Ripollès, *The Iberian Coinages, 6th-1st century BC*, The Numismatic Chronicle 177, London 2017, 1-8.
- Ripollès, Abascal 2000 P. P. Ripollès, J. M. Abascal, *Monedas hispánicas*, Madrid 2000.
- SNG Cop 1979 *Sylloge nummorum graecorum. The Royal collection of Coins and Medals Danish National Museum. Spain - Gaul, 1979.*
- SNG Cop 1984 *Sylloge nummorum graecorum. The Royal collection of Coins and Medals Danish National Museum. Egypt, North Africa, Spain - Gaul (Parts 40-43)*, New Jersey 1984.
- SNG Dreer 1984 *Sylloge nummorum graecorum. Klagenfurt. Landesmuseum für Kärnten. Sammlung Dreer. Part 2: Spanien-Gallien-Keltenländer (Spain - Gaul - Celtic countries)*, 1984.
- Šešelj, Ilkić 2015 L. Šešelj, M. Ilkić, *Maritime trade in the Pre-Roman Period in the Eastern Adriatic: a preliminary report on a ceramic and numismatic evidence in Liburnia*, in: *AdriAtlas et l'histoire de l'espace adriatique du VIe s. a.C. au VIIIe s. p.C.*, Actes du colloque international de Rome (4-6 novembre 2013), Y. Marion, F. Tassaux, (eds.), Bordeaux 2015, 419-433.
- Truhelka 1889 Ć. Truhelka, *Afrikanski novci od tuča (mjedi) nađeni na Vrankamenu kod Krupe*, Glasnik Zemaljskog muzeja 1, Sarajevo 1889, 38-43.
- Visonà 2018 P. Visonà, *A Numismatic Newsletter from Northern Dalmatia*, The Numismatic Chronicle 178, London 2018, 107-122.